

Juryrapport Steenbergen Stipendium

Fotoprijs 2024

Inleiding & bevindingen

Hebben we als juryleden dit jaar anders gekeken naar de eindexamenexposities van de fotografiestudenten, wetende dat deze 27ste editie van het Steenbergen Stipendium voorlopig de laatste is? Eigenlijk niet. Uiteraard is het iets om bij stil te staan. Zo'n sympathieke prijs die meer dan 25 jaar lang een belangrijke aanmoediging was voor fotografiestudenten in Nederland, een steun in de rug voor degenen die werden genomineerd en degenen die de prijs wonnen, en die fotografieliefhebbers en -experts op aangename wijze samenbracht – het is jammer om zo'n instituut te zien verdwijnen, hoewel de prijs over een tijdje misschien in een ander jasje terugkeert. Maar zodra we vlak voor de zomer de drempels van de vijf kunstacademies overstapten (de Willem de Kooning Academie in Rotterdam, AKV | St. Joost in Breda, HKU in Utrecht, KABK in Den Haag en de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam) vergaten we het weer en werden we als vanouds opgeslokt door alles wat daar te zien en te horen was. En dat was, eveneens als vanouds, geen straf. Drie dingen vielen in het bijzonder op.

Eén.

Keken we de afgelopen jaren al niet meer op van de hoeveelheid films die we als juryleden van een fotografieprijzen kregen voorgeschoteld, nu leek het alsof het medium fotografie vrijelijk alle visuele kanten op kan gaan, van borduurwerk tot schilderijen tot installaties. Fotografie was al niet meer medium-vast; ze is nu ook niet eens meer lens-based. Dit bleek vooral uit de presentaties op de HKU en de Rietveld Academie, maar was in iets mindere mate ook merkbaar op de andere academies: het is heel goed mogelijk dat een kunstwerk voortkomt uit 'slechts' een fotografisch idee, zonder dat het uiteindelijk ook een fotografische (of lens-based) vorm krijgt. Is dat erg? Nee. Een kunstacademie is bij uitstek de plek die vrijheid van expressie hoog in het vaandel draagt. Laat dat, zeker in de huidige tijd van politiek dedain voor kunst en cultuur, vooral zo blijven. Het is alleen soms even wennen. Als jury van een fotografieprijzen hebben we vooralsnog vastgehouden aan de criteria voor lens-based projecten, waarmee we niet willen beweren dat het ondenkbaar is dat die grenzen in de toekomst niet opnieuw zouden kunnen verschuiven.

Twee.

Het zoeken naar de eigen identiteit gaat onverminderd door. Sommige jaren verdwijnt het wat meer naar de achtergrond, maar het is eigenlijk altijd aanwezig. Dit jaar waren het vooral de studenten uit het buitenland, die op allerlei verschillende manieren (terug)verlangden naar hun wortels. Om meer over hun herkomst te weten te komen, interviewden ze opa's, oma's, ouders en oude vriendengroepen, die ze als personages in hun films en fotoprojecten lieten terugkomen. Ze zochten naar verbanden en overeenkomsten, naar verklaringen en toelichtingen. Soms was het resultaat van hun persoonlijke onderzoek ronduit melancholisch. Andere keren mondde het uit in meer analytische benaderingen van wat het betekent wanneer je ergens anders naartoe verhuist; wat je achterlaat en wat je vindt op een nieuwe plek.

De relatief grote hoeveelheid van dit soort persoonlijke ik-documenten liet goed zien waar het volgens de jury tegenwoordig ook een beetje aan ontbreekt in het aanbod: de fotojournalistieke en sociaaldocumentaire fotografie. En dat terwijl er op dit moment toch genoeg gebeurt in de wereld (en zelfs meteen om de hoek). Bovendien wordt deze vorm van fotografie direct bedreigd door teruglopende budgetten én – helaas – verschillende vormen van geweld tegen (foto)journalisten. Je zou verwachten dat de huidige generatie fotografen en beeldmakers daar op zijn minst iets over te zeggen zou hebben. We willen deze bevinding graag onder de aandacht brengen, niet als aanklacht of beschuldiging maar als onderwerp van discussie.

Drie.

In het werk van jonge kunstenaars en fotografen is een steeds grotere rol weggelegd voor de natuurlijke omgeving. De ene keer wordt die aan een bijna geologische analyse onderworpen, de andere keer ligt de nadruk op de helende, therapeutische rol die zij kan spelen in een leven, soms komt het over als regelrecht escapisme. Maar steeds valt op hoe esthetisch en bijna romantisch die natuur in beeld is gebracht, het liefst in zwartwit fotografie en dikwijls nog aangevuld met echte stenen of takken.

Jury

De jury van het Steenberg Stipendium 2024 bestond uit

Juul Hondius, kunstenaar

Vincent van Velsen, conservator Fotografie bij het Stedelijk Museum Amsterdam

Merel Bem (voorzitter), schrijver en fotografiebeschouwer

Genomineerden

De vijf genomineerden voor het Steenberg Stipendium 2024 zijn Andrea Bonderup, Daan Hollander, Vera Pluer, Davide Sartori en Miles Matsui Schleifer. Het is een groep die niet zozeer inhoudelijk met elkaar is verbonden, als wel vanwege de volstrekt zelfverzekerde manier waarop zij het publiek hun werk binnentrekken. Alle vijf hebben zich een heel persoonlijke stijl eigengemaakt, die ze vol overtuiging inzetten en waarmee dat wat ze willen vertellen aan kracht en kwaliteit wint.

ANDREA BONDERUP (Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten Den Haag)

In the softness of the belly...

Op papier klinkt de installatie van Andrea Bonderup als iets waaraan je enigszins zou kunnen twijfelen: een gigantische baarmoeder van geverfd gips tegen de muur, waardoorheen aderen lopen met 'echt', stromend bloed en waarin foto's en films worden getoond. Echt waar? Maar wie uiteindelijk tegenover *In the softness of the belly...* staat, kan niet anders dan onder de indruk zijn van deze buitensporige presentatie, die het onderwerp abortus op een gedurfde en tegelijkertijd speelse manier onder de aandacht brengt. Het is een brutaal werk, maar ook grappig en ernstig en informatief – alles gedoseerd en overdacht aangeboden

Mooi is het contrast tussen die geknutselde, ietwat theatrale en plastische baarmoeder – waar inderdaad aderen met rode vloeistof doorheen lopen en waar het snoer van een koptelefoon eruitziet en voelt als een navelstreng – en de heldere beelden die erin verwerkt werden. In die baarmoeder gebeurt van alles: je kijkt er bijvoorbeeld naar een journalistieke film waarin verschillende vrouwen aan het woord komen over abortus, naar zowel verstilde en poëtische foto's van landschappen en vrouwenlichamen als naar zonder veel opsmuk in beeld gebrachte breinaalden of lakens met bloedvlekken erop.

In 2023 onderging Bonderup zelf een abortus. Ze verwerkte haar persoonlijke ervaring in haar kunst en verkende het onderwerp met vrouwen die een belangrijke rol spelen in haar leven. Het is knap dat ze daarbij weg wist te blijven van al te particuliere overpeinzingen, evenals van keiharde politieke uitspraken. Juist door de gelaagde subtiliteit weet haar werk effectief tot de toeschouwer door te dringen en te beklijven.

DAAN HOLLANDER (Hogeschool voor de Kunsten Utrecht)

Wachten op Gaia

Wie het werk van Daan Hollander goed wil kunnen bekijken, moet voor even een nachtvlinder worden. De installatie *Wachten op Gaia* wordt getoond in het donker; als kijker fladder je duizelig van de ene lichtbak naar de andere, die kriskras door de ruimte staan opgesteld. Zo nu en dan flikkeren ze lichtjes, waardoor de suggestie wordt gewekt dat de foto's in de lichtbakken ineens zouden kunnen verdwijnen. En dat terwijl je ze juist zo lang mogelijk wil bekijken, die raadselachtige beelden van menselijke handelingen in het groen, om ze te kunnen begrijpen en doorgronden.

Hollander koos een populair thema voor zijn werk: de kwetsbaarheid van de natuur en hoe wij, mensen, daarmee om moeten gaan. Maar zijn aanpak is verrassend. Hij verbond het onderwerp nadrukkelijk met het digitale tijdperk.

Zijn installatie combineert harde, moderne techniek en tere, soms letterlijke houtjetouwtje-elementen: een foto van een hand met bloesemtakken aan de vingers gebonden, een hoofd vastgemaakt aan een takkenbos. Zijn dit oeroude rituelen of aandoenlijke pogingen om contact te maken met de natuur, die we soms beter lijken te kennen via een oplichtend schermpje in het donker van de nacht dan dat ze een rol speelt in onze dagelijkse realiteit? De fotograaf speelt met ideeën over de verhouding tussen mens en natuur en de broosheid ervan, en giet ze in een heel eigen, consequente en aantrekkelijke vormtaal. Hij laat zijn publiek fladderen als motten naar het flakkerende licht.

VERA PLUER (Willem de Kooning Academie)

Arena des Mimes

Eigenlijk was het uitgangspunt heel journalistiek. Vera Pluer werd al tijden gelijktijdig afgestoten en aangetrokken door stierenvechten: aan de ene kant een verwerpelijke bezigheid die eindigt in onnodig bloedvergieten, aan de andere kant een uiterst intrigerende dans tussen leven en dood. Pluer onderzocht het onderwerp grondig. Hoe kan ik die absurditeit vertalen, dacht ze – en in die vertaling liet ze het journalistieke begin los.

Arena des Mimes is een verfrissend autonome en eigenzinnige korte film, die je eigenlijk een paar keer achter elkaar zou moeten bekijken. En dan nog blijft het een aangenaam raadselachtig werk, waarin geen directe harde uitspraken worden gedaan of positie wordt gekozen. Eerder ligt de kritiek verborgen onder een esthetische laag; áls er al iets belachelijk wordt gemaakt, dan gebeurt dat op een subtiele en zeer verleidelijke manier.

Verschillende dingen komen hier samen: Pluers fascinatie voor stierenvechten en haar liefde voor oude film(technieken), voor collage en voor mime. Haar zwartwit-film oogt op het eerste gezicht alsof-ie afkomstig is uit de jaren dertig van de vorige eeuw, met vertekende beelden vanuit onverwachte hoeken en een ouderwets ogende mimespeler. Maar Pluer maakte ook met veel plezier gebruik van 3D-technieken. Dat maakt *Arena des Mimes* overtuigend van nu.

DAVIDE SARTORI (Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten)

The shape of our eyes, other things I wouldn't know

In zijn project *The shape of our eyes, other things I wouldn't know* legt Davide Sartori de relatie met zijn vader onder de loep. 'Mijn vader was vroeger een vreemde voor me,' schrijft hij in zijn begeleidende tekst. Een vreemde die Sartori, nu hij zelf volwassen is en een eigen leven leidt, op een uiterst liefdevolle en verbindende manier door middel van de fotografie naar zich toe probeert te trekken. Daarbij weet hij heden en verleden schijnbaar naadloos in elkaar over te laten lopen.

Daar is zijn vader, op een zwartwit-foto uit het familiealbum; hij poseert in werkkleding op het vliegveld. Daar is zijn zoon, decennia later, die zich op de foto met zijn vader identificeert, in zijn huid probeert te kruipen door eveneens in werkkleding op het

vliegveld te poseren; een mooi zelfportret dat ontroert doordat het zo nadrukkelijk onsentimenteel wil zijn. Tegelijkertijd brengt de vader een bezoek aan de fotostudio van zijn zoon om te snappen wat Davide bezighoudt. Geduldig neemt hij verschillende poses aan. De foto's die eruit voortkomen doen denken aan modelstudies van een kunstenaar, die zijn onderwerp van alle kanten wil leren kennen.

Opvallend is de zelfverzekerde rust die Sartori's werk uitstraalt, zowel in zijn installatie als in het bijbehorende boek, waarin nog veel meer foto's staan. *The shape of our eyes, other things I wouldn't know* is een volwassen project van een kind dat verbinding zoekt met een ouder en dat zonder wrok en volledig in controle zijn hand uitsteekt naar zijn vader.

MILES MATSUI SCHLEIFER (Gerrit Rietveld Academie)

Cloud Chamber

Een Cloud Chamber (wolkenkamer) is een speciale ruimte waarin elektrisch geladen deeltjes zichtbare sporen achterlaten. De wolkenkamer van Miles Matsui Schleifer is een plat vlak op de muur, waar tien sporen te zien zijn, tien rijen van foto's die stuk voor stuk van links naar rechts een tijdlijn lijken te suggereren of misschien zelfs een verhaal lijken te vertellen. Welke verhalen? Dat wordt eigenlijk nergens duidelijk; de tracks die de fotograaf achterliet zijn een soort onoplosbare rebussen.

Dit zou misschien al snel vervelen, als Schleifers fotografie niet zo betoverend zou zijn. Zijn sequenties bestaan uit prachtig heldere kleurenbeelden van kleine, onschuldige en bijna romantische handelingen (het inschenken van een kop thee, het schillen van een mandarijn, het zwieren op een schommel) – en dan ineens iets heftigs: het slachten en ontleden van een kip. Alle onschuld in één keer weg.

Niet alle reeksen zijn even lang, bepaalde foto's worden herhaald; een methode die doet denken aan de edit van een film zonder woorden. Soms is er sprake van een duidelijk begin – en waar is dan het eind? Schleifer lijkt je iets uit te leggen, maar wat dat precies is en waarom hij dat doet, is kennelijk van ondergeschikt belang. Dit alles maakt het werk bijzonder aantrekkelijk. Je kunt ernaar blijven kijken, de ene keer speurend naar hints en oplossingen, de andere keer omdat het gewoon zo heerlijk is om naar te kijken. De Cloud Chamber van Schleifer maakt dan misschien sporen zichtbaar, maar ze blijven in nevelen gehuld.

Winnaar

De winnaar van het Steenberg Stipendium 2024 is Andrea Bonderup. Haar installatie *In the softness of the belly...* is een eigenzinnig en origineel werk dat de hele tijd van alles tegelijk is en toch kristalhelder is in wat het wil overbrengen. Het is monumentaal en ook intiem, zowel inhoudelijk als in vorm. Het is hoogst persoonlijk, maar ook universeel. Het is zacht en gevoelig, maar ook confronterend en activistisch – zonder dat dit alles er te dicht bovenop ligt. Ook het krachtige contrast tussen de handgemaakte, expressieve baarmoeder – waar doorzichtige aderen met rode vloeistof doorheen stromen en het snoer van een koptelefoon de vorm en textuur van een navelstreng aanneemt – en de daarin verwerkte foto- en filmbeelden, maakt deze installatie heel speciaal.

Wat die baarmoeder de kijker voorschotelt, loopt flink uiteen en vormt tegelijkertijd een bevredigend geheel. Bonderup maakte een documentaire waarin vrouwen openhartig praten over abortus en verstilde, poëtische foto's van landschappen en vrouwenlichamen, als ook nuchtere beelden van breinaalden en met bloed bevlekte lakens. Uit dat scala aan emoties, al dan niet persoonlijk, overpeinzingen en koelbloedige feiten creëerde ze eenheid.

Dat alles is bijzonder knap en zorgt ervoor dat de kijker meteen gegrepen wordt, zowel op het eerste gezicht als op het tweede, wanneer het diepere kijken begint. Het is een indringend werk; deze baarmoeder moest gemaakt worden. Ze laat je niet gaan, voordat je al haar facetten hebt ontleed.

